

Husz Márta (Sugár Józsefné)

„Nem lehet úgy élni, hogy mindig a rosszra gondol és siránkozik az ember. Ez nem élet.”

Az interjút Gombocz Eszter készítette Óbudán, 2002-től több éves szünetekkel. A legutóbbi telefonbeszélgetések, levélváltások, találkozások 2020 júniusában zajlottak. Gépelte, szerkesztette: Gombocz Eszter.

Márta 1936. augusztus 2-án született Budapesten. Öccse, Husz György, 1938-ban született, 2019-ben, New Yorkban halt meg. Márta kisgyermekként Óbudán, a Vörösvári út 32. szám alatti házban lakott, amely 1944-ben → csillagos ház lett.

„1944 őszén Óbudáról elhurcolták a zsidókat, sorba kellett állni, és gyalog – akkor még részben családtagokkal együtt – a → pesti-gettóba vittek. Ott a gyerekeket Vöröskereszt otthonokban helyezték el, a szülőket pedig továbbvitték és → deportálták. A nagyon idősek a gettóban maradtak.”

Márta úgy emlékszik, hogy az → ostrom alatt a pesti oldalon lévő egyik vöröskeresztes otthonban helyezték el. Később az épület felső részét lebombázták, és ő sok más, szülő nélkül maradt gyerekkel együtt a pincében húzódott meg.

Mivel Márta szülei nem tértek haza 1945 után, árvaként, 9 évesen, öccsével együtt Szegedre, a Joint által fenntartott egyik otthonba került néhány nyári hónapra. Itt írni, olvasni tanították a gyerekeket, majd rövid idő után le is vizsgázhattak. Márta osztályozó vizsgát tett, jeles eredménnyel. Bizonyítványát az Újszegedi Községi Népiskolában állították ki 1945. augusztus 23-án.

Márta időközben tüdőbeteg lett, felhozták Budapestre, a Szabadság-hegyi Tüdőszanatóriumba, ahol néhány hónapon át kórházi ápolásra szorult. Az 1945/46-os tanévben kiállított bizonyítványa szerint mindkét félévben a Tarbut Héber Népiskolába járt. A 4. osztály első félévében jó átlagot ért el. Szülőként, ill. annak helyetteseként Gárdos Mihály írta alá az okiratot. Ekkor 4 órát, a második félévben 12 órát mulasztott. Nem tudjuk pontosan, hol lakott ekkor Márta. Úgy emlékszik, hogy a legismertebb gyermekotthonok egyikébe, a Városliget közelébe, a Délibáb utcába került 1945 késő őszen vagy telén, és talán onnan járt a → Tarbut Héber Népiskolába az 1945/1946-os tanévben.

Az 1946-47-es évben viszont Márta bizonyára nem járt iskolába. 5. osztályos bizonyítványát – az ekkor már Tarbut Héber Általános Iskolában – osztályozó vizsgája alapján állították ki. Az „Elmulasztott munkanapok, istentiszteletek” című rovat át van húzva. Eredménye: elégséges (3). Márta elmondása szerint, mivel továbbra sem volt hova mennie, a ► Szabadság-hegyen, egy cionista otthonban kapott menedéket öccsével együtt. Ez tehát 1946 nyara és 1947 ősze között lehetett.

Az erre az időszakra vonatkozó dokumentumok egyikében, az Országos Zsidó Segítő Bizottság 1946. áprilisi iratai szerint a Széchenyi-hegyre tervezett, a → Dror habonim nevű cionista mozgalomhoz kötődő gyermekotthont a Wellisch-villában akarták elhelyezni, és annak helyreállítására 500 gr aranyat utaltak ki. 1946 májusában még nem működött az otthon, 1947 októberében azonban már a XII-ik kerületben lévő Vöröshadsereg úti épületre cserélték, mivel a korábbi otthon helyszíne nem bizonyult alkalmasnak. Márta tehát valóban 1946 nyarától 1947 őszéig lakhatott a Wellisch-villában.

Márta kimondottan élvezte ezt az önfelelt, vidám időszakot. Az iskolai tárgyak tanulására nem is maradt idő.

„Imádtam ezt a helyet. Harci játékokra tanítottak, öntudatunkat erősítették. Izrael szellemét akarták elültetni bennünk, → alijára készítettek elő minket. Fiatal nevelőink éjszakai túrát, játékokat szerveztek. Ezt viszont ki kellett érdemelni. Semmi vallási nevelés nem volt.” „A fiúk és a lányok külön aludtak, de közös játék zajlott.”

Márta apai nagynénje, Husz Hermina, aki hazatérve a deportálásból tífuszban szenvedett, eleinte ismerősöknél húzódott meg, majd egy lerobbant ideiglenes lakást szerzett. Miután megtalálta a gyerekeket, rendszeresen tartotta velük a kapcsolatot. Márta és öccse, amikor pár órára látogatóba mentek a barátságatlan, kicsi lakásba a nagynénihez, alig várták, hogy visszamehessenek a gyermekotthonba, ahonnan Palesztinába készültek.

„Nagyon el akartunk menni. Mindenkinek megvolt a csomagja, a hátizsákja, ruhája az alijázáshoz.”

A nagynéni azonban kitarzott a gyerekek mellett. Azt is számításba vette, hogy később esetleg hazajön valamelyik szülő. Márta haragudott, amiért nem alijázhatott, de lassan belátta, hogy a kezdetben ismeretlen, idegennek tűnő Hermina határozottan, jól neveli őket, sőt, egy ügyvéd segítségével visszaszerezte az elkobzott Vörösvári úti családi házukat is. A két jogtalanul beköltözött család közül az egyik azonnal elment, a másik még egy jó ideig ott maradt a ház egyik felében. Végül jogi úton sikerült kiköltöztetni őket is, de csak a falakat hagyták ott.

„Hermina néni csodálatos nő volt, éreztem rajta a szeretet. Sokáig élt, a lányommal és az unokámmal is jóban volt.”

„Anyukám még nagyon vallásos volt, nagynéném már nem. Ünnepeken elment a templomba, de inkább hagyományként élte meg zsidóságát. A lányom megtartja a → hanukkát, de a karácsonyt is. Az unokáim → Taglittal voltak Izraelben.”

Márta az utóbbi években lányával és vejével megkereste gyermekkorai helyszíneit, így a korábbi gyermekotthont, a Széchenyi emléküti egykori Wellisch-villát is. A szívéhez nőtt épület különböző részeit lefényképezték.

Márta a későbbiekben tudatosan építette föl az életét:

„Nem lehet úgy élni, hogy mindig a rosszra gondol és siránkozik az ember. Ez nem élet. Bennem van, de nem akarom, hogy állandóan „ott” legyen. Ezt nem szabad.”

„Öcsém, Husz György 6 éves korában tudta meg, hogy szüleit megölték. ... Nem tudta földolgozni a történeteket, de az is igaz, hogy a természete sem volt könnyű. Mint túlélő, Amerikában lakott, hallani sem akart Magyarországról, soha többé nem jött haza.”